

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Mgr. Aleše Roztočila a soudců Mgr. Petry Weissové a JUDr. Jiřího Pally v právní věci žalobce: **Mgr. Ing. L. V.**, zast. JUDr. Josefem Šírkem, advokátem, se sídlem Dr. Bureše 1185/1, České Budějovice, opatrovníkem, proti žalovanému: **Krajský úřad Kraje Vysočina**, se sídlem Žižkova 57, Jihlava, za účasti osoby zúčastněné na řízení: L. U., zast. JUDr. Martinou Černochovou, advokátkou, se sídlem Masarykovo náměstí 1190/43, Jihlava, proti rozhodnutí žalovaného ze dne 29. 12. 2016, č. j. OOSČ 509/2016/Sch., KUJI 85284/2016, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. 4. 2017, č. j. 30 A 45/2017 - 64,

t a k t o :

- I. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. 4. 2017, č. j. 30 A 45/2017 - 64, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.
- II. Ustanovenému opatrovníkovi JUDr. Josefu Šírkovi, advokátovi, **se nepřiznává** odměna a náhrada hotových výdajů za řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

I.

[1] Rozhodnutím ze dne 29. 12. 2016, č. j. OOSČ 509/2016/Sch., KUJI 85284/2016 (dále též „napadené rozhodnutí“), žalovaný zamítl odvolání žalobce a potvrdil rozhodnutí Magistrátu města Jihlavy ze dne 4. 9. 2015, č. j. SŘ 197/2015 MMJ/SPO/8644/2015-6, jímž žalobci na základě návrhu osoby zúčastněné na řízení zrušil údaj o místu trvalého pobytu na adrese N. H. 1087, P., a současně stanovil místem jeho trvalého pobytu ohlašovnu na adrese H. n. 39, P.

[2] Žalobce proti napadenému rozhodnutí brojil žalobou u Krajského soudu v Brně s požadavkem na zrušení napadeného rozhodnutí pro jeho nezákonnost. V průběhu řízení o žalobě žalobce požádal o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce z řad advokátů. Krajský soud v záhlaví označeným usnesením přiznal žalobci osvobození od soudních poplatků zčásti, a to v rozsahu 90 % (výrok I.), a návrh na ustanovení zástupce z řad advokátů zamítl (výrok II).

II.

[3] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) proti tomuto usnesení krajského soudu brojil kasační stížností, kterou Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 24. 4. 2018, č. j. 8 As 94/2017 - 43 (dále také jen „zrušený rozsudek“), zamítl jako nedůvodnou. Závěry krajského soudu týkající se naplnění předpokladů pro částečné osvobození stěžovatele od soudních poplatků v rozsahu 90 %, stejně jako nesplnění podmínek pro ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě shledal správnými.

III.

[4] Stěžovatel se ústavní stížností obrátil na Ústavní soud s návrhem na zrušení výše označeného rozsudku kasačního soudu, jakož i napadeného usnesení krajského soudu s poukazem na porušení práva na spravedlivý proces i práva na ochranu majetku. Argumentaci stěžovatele uplatněné v ústavní stížnosti Ústavní soud zčásti přisvědčil a nálezem ze dne 17. 5. 2019, sp. zn. II. ÚS 1966/2018, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 4. 2018, č. j. 8 As 94/2017 - 43, zrušil a v části směřující proti napadenému usnesení krajského soudu ústavní stížnost odmítl.

[5] Ústavní soud poukázal na jiný rozsudek kasačního soudu (ze dne 25. 1. 2018, č. j. 2 As 370/2017 - 25, dále také jen „rozsudek druhého senátu“), týkající se téhož stěžovatele, jímž v „obdobné“ věci zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích; v něm uvedený krajský soud nepřiznal stěžovateli osvobození od soudních poplatků a zamítl jeho žádost o ustanovení zástupce. Ústavní soud měl za to, že v obdobných věcech na základě obdobného právního a skutkového stavu mají soudy rozhodovat stejně; jedná se o projev ústavního principu rovnosti a právní jistoty. Pokud měl kasační soud v nynější věci za to, že skutkové okolnosti právě posuzovaného případu jsou odlišné od těch, na jejichž základě rozhodoval druhý senát, měl tyto odlišnosti vyjádřit a výslovně k nim zaujmout stanovisko a s odlišnostmi se vypořádat. To také uložil Nejvyššímu správnímu soudu učinit v novém rozhodnutí v této věci.

IV.

[6] Nejvyšší správní soud opětovně přistoupil k posouzení kasačních námitek, jež stěžovatel uplatnil v kasační stížnosti směřující proti napadenému usnesení krajského soudu, a to ve světle úvah, které vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 1966/2018.

[7] Kasační stížnost je důvodná.

pokračování

[8] Stěžovatel napadá posouzení své žádosti o osvobození od soudních poplatků i žádosti o ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě, jak je provedl v napadeném usnesení krajský soud.

[9] Nejvyšší správní soud nejprve rekapituluje skutečnosti, jež se k nyní posuzovaným otázkám podávají ze soudního spisu krajského soudu. Stěžovatel požádal o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce pro řízení o žalobě podáním ze dne 3. 3. 2017. K této žádosti připojil vyplněné „Prohlášení o osobních, majetkových a výtěžkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ (dále jen „prohlášení“). V žádosti uvedl, že pobírá invalidní důchod ve výši 6.142 Kč měsíčně, příspěvek na živobytí mu od srpna 2016 nebyl přiznán, bydlí v podnájmu, nájemné ve výši 5.870 Kč však nemůže hradit, protože mu nebyl přiznán doplatek na bydlení a musí si na něj půjčovat. Částka invalidního důchodu mu zpravidla nestačí k pokrytí nákladů na domácnost a běžné potřeby. Další nezbytné výdaje činí doplatek na léky ve výši 500 Kč a na zdravotní prostředky ve stejné výši, trpí [obsahuje citlivé údaje]. V dalším stěžovatel odkázal na prohlášení, k němuž připojil oznámení ČSSZ o přiznání invalidního důchodu v jím tvrzené výši a potvrzení lékaře MUDr. J. M. ze dne 6. 5. 2016 o stěžovatelově zdravotním stavu, z něž se podává, že současný psychický stav stěžovatele je takový, že není schopen kvalitně hájit své zájmy při soudním jednání, účast na něm proto vylučuje. Na základě informací, které stěžovatel o svých poměrech sdělil, krajský soud rozhodl napadeným usnesením (viz výše odst. [2]). Částečné osvobození v rozsahu 90 % stěžovateli přiznal i přesto, že nedoložil výši tvrzeného nájmu, ani žádnou jinou částku uváděných výdajů, popřípadě dluhů z půjček (na nájemné).

[10] K první z otázek nastolených výše v odstavci [8], tedy k osvobození stěžovatele od soudních poplatků v rozsahu 90 %, Ústavní soud dovodil, že již z tvrzení stěžovatele uplatněných v jeho žádosti v řízení před krajským soudem vyplývá, že si na živobytí musí půjčovat, jediným příjmem je invalidní důchod ve výši 6.142 Kč měsíčně, 500 Kč měsíčně vydává za léky a na nájemné ve výši 5.870 Kč měsíčně si musí půjčovat. Za nepodstatné pak považoval, že tato tvrzení byla v kasačním řízení mírně pozměněna a stěžovatel tvrdil, že nájem činí 6.500 Kč měsíčně. Rozdíl v tvrzeních o výši nájmu nepovažoval Ústavní soud za relevantní a uzavřel, že již podle původních žalobních tvrzení lze dovodit, že stěžovatelův měsíční příjem nestačí na nájem a léky, proto „není zřejmé, z čeho by měl být stěžovatel schopen uhradit“ soudní poplatky. K tomu dále doplnil, že pro případ, že by Nejvyšší správní soud měl za to, že stěžovatel vede větší množství sporů, řešením proti přehlcenosti správního soudnictví slouží institut zamítnutí osvobození od soudních poplatků z důvodů zjevné neúspěšnosti návrhu účastníka ve věci samé (§ 36 odst. 3 s. ř. s.), nebo též nevyhovění žádosti o osvobození od soudních poplatků (resp. ustanovení zástupce z řad advokátů) z důvodu zneužití nebo šikanózního výkonu práva.

[11] Nejvyšší správní soud shledal shodně s krajským soudem, že stěžovatelova žaloba není návrhem zjevně neúspěšným (takovým je podle judikatury kasačního soudu návrh, jehož neúspěšnost je bez jakýchkoliv pochybností a dokazování zcela jednoznačná,

nesporná a okamžitě zjiitelná – srov. např. rozsudek ze dne 29. 6. 2011, č. j. 1 Ans 7/2011 – 19; o tento případ zde nešlo).

[12] I když Ústavní soud dále naznačil, že jedním z institutů, jak omezit možnost zahlcení správního soudnictví množstvím návrhů může být též institut zneužití práva či šikanózního výkonu práva, ani o takový případ se v nyní souzené věci nejednalo. Přesto, že Nejvyššímu správnímu soudu je z jeho úřední činnosti známo, že stěžovatel vystupuje v řízeních před soudy (krajskými i kasačním soudem) opakovaně a vedl či vede větší množství řízení s různým předmětem (jen na kasační soud se kromě právě souzené věci stěžovatel obrátil v dalších 34 případech), nelze vysledovat, že by se v posuzované věci jednalo o případ, který by představoval jen samoučelné „souzení se pro souzení“, jež by splňovalo parametry zneužití práva, jak byly nastoleny judikaturou kasačního soudu (srov. např. rozsudek ze dne 10. 11. 2005, č. j. 1 Afs 107/2004 - 48, podle něž se zneužitím práva rozumí *„situace, kdy někdo vykoná své subjektivní právo k neodůvodněné újmě někoho jiného nebo společnosti; takovéto chování, jímž se dosahuje výsledku nedovoleného, je jenom zdánlivě dovolené“*, anebo usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 – 74). Naopak, přezkoumávané rozhodnutí správního orgánu se mohlo dotknout osobní sféry stěžovatele.

[13] Z právě uvedeného tak plyne, že stěžejní pro úvahy o přiznání osvobození od soudních poplatků, zcela či zčásti, bylo výlučně posouzení naplnění předpokladu o nedostatku prostředků na straně stěžovatele (srov. dikci § 36 odst. 3 s. ř. s., resp. i výklad podmínek pro osvobození od soudních poplatků uvedený na straně 2 v posledním odstavci napadeného usnesení). Ve zrušeném rozsudku kasační soud přisvědčil úvaze krajského soudu, že okolnostem projednávaného případu vzhledem k poměrům stěžovatele koresponduje osvobození v rozsahu 90 %. Tento závěr krajský soud přijal na základě stěžovatelových tvrzení obsažených v žalobě a dále v jím předloženém potvrzení, jež připojil k žalobě.

[14] V této souvislosti nutno připomenout, že pro posouzení poměrů účastníka, který žádá o osvobození od soudních poplatků, nejsou rozhodující pouze a jen jeho výdělkové poměry, ale celková majetková situace a též jeho osobní poměry, včetně skutečností týkajících se zdravotního stavu. Stěžovatel přitom jak v žádosti o osvobození od soudních poplatků, tak i ve zmíněném potvrzení poukázal na svůj zdravotní stav, tedy že je [obsahuje citlivé údaje], což doplnil o potvrzení MUDr. J. M. ze dne 6. 5. 2016. Ten ke zdravotnímu stavu stěžovatele dodal, že [obsahuje citlivé údaje]. Otázkou stěžovatelova zdravotního stavu v kontextu posouzení nedostatku prostředků k úhradě soudního poplatku se krajský soud blíže nezabýval, aniž je zřejmé z jakého důvodu. Měl-li za to, že potvrzení o zdravotním stavu stěžovatele ze dne 6. 5. 2016 není dostatečně aktuální v době podání žaloby (ke dni 3. 3. 2017), měl stěžovatele vyzvat, aby uvedené skutečnosti doplnil aktuálním lékařským potvrzením. Ostatně právě z důvodu [obsahuje citlivé údaje], již stěžovatel v řízení o nynější kasační stížnosti doložil lékařskou zprávou MUDr. M. P. ze dne 6. 6. 2017, Nejvyšší správní soud přistoupil k tomu, že stěžovateli ustanovil opatrovníka pro řízení o kasační stížnosti podle § 29 odst. 3 o. s. ř.

pokračování

[15] Posouzení poměrů účastníka, jedná-li se o naplnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků má být komplexní. Kromě úvah týkajících se majetkové a výdělkové situace je tak třeba zvážit i veškeré další skutečnosti, jež mohou účastníkovu schopnost uhradit soudní poplatek, tedy jeho schopnost a možnost obstarat si finanční prostředky, ovlivnit; a zdravotní stav nepochybně takový vliv mít v některých případech může. Jak již shora uvedeno, Ústavní soud ve svém nálezu shledal, že z tvrzení o majetkových a výdělkových poměrech, z nichž vycházel i krajský soud a posléze i soud kasační, není zřejmé, z čeho by měl být stěžovatel schopen uhradit soudní poplatek (byť v rozsahu 10 % zákonem stanovené poplatkové povinnosti). Krajský soud přitom na základě stejných tvrzení dovedl, že stěžovatelovy poměry odůvodňují jeho osvobození v rozsahu 90 %. Z uvedeného je zjevná disproporce. Kasační soud při novém zhodnocení všech okolností případu dospěl k závěru, že krajský soud měl při úvahách o rozsahu osvobození od soudních poplatků zvážit, zda ve stěžovatelově věci, a to především s přihlédnutím k jeho zdravotnímu stavu, nejde o případ, pro který lze účastníkovi přiznat osvobození od soudních poplatků úplné, tj. zda zde nejsou ve smyslu § 36 odst. 3 s. ř. s. zvlášť závažné důvody pro tento sice výjimečný, avšak nikoliv zcela vyloučený, protože zákonem předpokládaný, postup. Krajský soud zde s poukazem na „hledisko odpovědného přístupu k podávání návrhů k soudu“ důvod pro tento postup neshledal.

[16] Přestože krajský soud pravděpodobně uvěřil stěžovatelovým tvrzením o majetkových a výdělkových poměrech, jak je popsal v potvrzení, osobní (včítaje v to zdravotní) situaci stěžovatele do svých úvah nevtělil. Zjištění, že stěžovatelovy výdaje zřejmě převyšují jeho příjmy (srov. odst. [9]), však přesto zjevně nepovažoval za dostatečné k tomu, aby přiznal úplné osvobození od soudních poplatků. Měl-li však snad krajský soud pochybnosti o věrohodnosti některých ze stěžovatelových tvrzení (např. že si na živobytí musí půjčovat, i když podle potvrzení žádné půjčky nemá), měl stěžovatele před tím, než o jeho žádosti rozhodl, vyzvat k jejich doplnění, resp. též jejich doložení. V opačném případě by se totiž skutečně nabízel lapidární závěr přijatý Ústavním soudem, totiž že „*není zřejmé, z čeho by je (soudní poplatky) měl být stěžovatel schopen uhradit.*“

[17] Lze shrnout, že přestože krajský soud přiznal stěžovateli osvobození od soudních poplatků takřka v maximální možné výši, z napadeného usnesení není zcela zjevné, proč krajský soud nepřihlédl též k tvrzením o zdravotním stavu stěžovatele a proč za situace, kdy ve svém prostém součtu tvrzené (ale nedoložené) výdaje mírně převyšovaly tvrzené příjmy, nebylo možno stěžovateli přiznat úplné osvobození od soudních poplatků.

[18] Ústavní soud ve svém nálezu uložil kasačnímu soudu vyjádřit odlišnosti nyní posuzované věci oproti situaci řešené v rozsudku druhého senátu, pokud jde o rozhodování o návrhu na ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě.

[19] Nejvyšší správní soud si v době vydání posléze zrušeného rozsudku byl vědom závěrů vyslovených v rozsudku druhého senátu týkajících se téhož stěžovatele. Avšak právě pro zjevnou odlišnost obou věcí nepovažoval za potřebné takové, Ústavním soudem nyní vyžadované, odlišení učinit. Skutkové okolnosti obou případů se totiž lišily ve více

aspektech, s výjimkou toho, že v obou řízeních byl žalobcem a stěžovatelem stejný účastník a v obou případech předmětem přezkumu v řízení o kasační stížnosti bylo typově totéž usnesení (byť pokaždé jiného) krajského soudu o návrhu na osvobození od soudních poplatků a o žádosti o ustanovení zástupce z řad advokátů. Tím však podobnost obou věcí v podstatě končí.

[20] V případě, v němž rozhodoval druhý senát, řešil Krajský soud v Českých Budějovicích věc stěžovatele týkající se přezkumu rozhodnutí Krajského úřadu Jihočeského kraje o odmítnutí části stěžovatelovy žádosti o poskytnutí informace. V nynější věci se jedná o přezkum rozhodnutí Krajského úřadu Kraje Vysočina o zrušení původního a stanovení jiného místa stěžovatelova trvalého pobytu (viz odst. [1]). Podobnost obou věcí tak je jen v tom, že u žádného z nich nelze *prima facie* říci, že jde o návrh zjevně neúspěšný či že jeho podáním stěžovatel zneužívá právo.

[21] Jak Nejvyšší správní soud ověřil ve svých databázích, v případě řešeném druhým senátem Krajský soud v Českých Budějovicích stěžovateli nepřiznal osvobození o soudních poplatků a zamítl žádost o ustanovení zástupce proto, že stěžovatelova tvrzení o jeho poměrech neměl za dostatečně prokázaná z podkladů jím předložených (zejména pokud jde o výši nájemného - v daném řízení stěžovatel tvrdil, že mezi ním a R. K. byla uzavřena smlouva o podnájmu ze dne 1. 1. 2017, resp. částku za poskytované služby asistenta sociální péče podle smlouvy o poskytování sociálních služeb asistentem sociální péče ze dne 2. 1. 2007 – i z toho je zřejmá další odlišnost v tvrzeních oproti souzené věci). Stěžovatelův zdravotní stav nepovažoval za přímo související s rozhodováním o osvobození od soudních poplatků a doložené lékařské zprávy považoval za neaktuální.

[22] Naproti tomu v nynější věci, jak již výše uvedeno, krajský soud (s výjimkou zdravotního stavu) zohlednil veškerá stěžovatelova tvrzení, ač z hlediska výdajů nedoložená, a přiznal mu osvobození od soudních poplatků v rozsahu 90 % zákonné poplatkové povinnosti. Tento dílčí závěr současně postačoval, aby krajský soud mohl dále uvažovat i o nezbytnosti ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě (srov. v rozhodné době účinný § 35 odst. 8 s. ř. s, nyní § 35 odst. 10 s. ř. s.).

[23] V právě posuzované věci byla důvodem neustanovení zástupce skutečnost, že podle krajského soudu kvalita stěžovatelových podání byla dostatečná pro závěr, že k ochraně stěžovatelových práv není ustanovení advokáta v řízení o žalobě třeba; projednávanou věc totiž nepovažoval za právně natolik složitou. Vyslovil-li v této souvislosti Ústavní soud, že kvalita podání stěžovatele nebyla v rozsudku druhého senátu vůbec rozhodující, pak nutno dodat, že tomu tak bylo proto, že Krajský soud v Českých Budějovicích, jehož usnesení druhý senát přezkoumával, vůbec neshledal naplnění jedné z podmínek pro ustanovení zástupce, totiž podmínky, že u stěžovatele jsou dány předpoklady pro osvobození do soudních poplatků [srov. v rozhodné době účinný § 35 odst. 8 část věty první s. ř. s., podle něžž „[n]avrhovatel, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát (...)“].

pokračování

[24] V nynější věci však byla situace zjevně odlišná, jak již výše rozvedeno. Krajský soud učinil příslušné posouzení, předpoklady pro (částečné) osvobození od soudních poplatků měl za splněné, nedovodil však potřebu poskytnout stěžovateli kvalifikovanou právní pomoc právě vzhledem ke zmíněné kvalitě jeho podání, o níž nepochyboval ani kasační soud v Ústavním soudem zrušeném rozsudku. Nutno ovšem opět dodat, že krajský soud v této souvislosti nevzal v potaz stěžovatelovo tvrzení o jeho zdravotním stavu dokládané (byť neaktuálním) potvrzením lékaře MUDr. M.

[25] Pro právě uvedené (nezohlednění stěžovatelova zdravotního stavu, aniž byl uveden důvod takového postupu) tak kasačnímu soudu nezbyvá, než zrušit napadené usnesení krajského soudu.

[26] Ten v dalším řízení znovu uváží o obou stěžovatelových návrzích. Bude-li mít pochybnosti o věrohodnosti tvrzení ve vztahu ke kterémukoliv z nich, vyzve stěžovatele k doplnění těchto tvrzení popř. jejich prokázání příslušnými doklady a bude-li považovat některé z podkladů za neaktuální, vyzve stěžovatele k předložení jejich aktuálních či aktualizovaných verzí (např. pokud jde o lékařské zprávy). Následně znovu posoudí splnění veškerých zákonem stanovených podmínek pro osvobození od soudních poplatků a také pro ustanovení zástupce z řad advokátů, a to s přihlédnutím k celkové majetkové, výdělkové i osobní situaci stěžovatele, neopomene vzít v potaz stěžovatelův zdravotní stav a poté o obou stěžovatelových návrzích opětovně rozhodne.

[27] Pouze pro úplnost Nejvyšší správní soud dodává, že ač Ústavní soud zrušil rozsudek ze dne 24. 4. 2018, č. j. 8 As 94/2017 – 43, jako celek, dílčí stížnostní námitky, jež byly vypořádány v odstavcích [19] a dále [22] až [25] tohoto zrušeného rozsudku, nebyly nálezem Ústavního soudu dotčeny, a proto je nadbytečné jejich vypořádání, na němž kasační soud setrvává, nyní znovu opakovat. Nejvyšší správní soud tak pro stručnost odkazuje na tyto pasáže zrušeného rozsudku.

V.

[28] S ohledem na výše vyslovené Nejvyšší správní soud napadené usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první před středníkem s. ř. s.). V něm bude krajský soud vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[29] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne krajský soud v konečném rozhodnutí (§ 61 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 110 odst. 3 téhož zákona).

[30] Stěžovateli byl usnesením Nejvyššího správního soudu ustanoven opatrovník JUDr. Josef Šírek, advokát. Odměnu a náhradu hotových výdajů v takovém případě platí stát (§ 140 odst. 2 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s.). Ten však v řízení o kasační stížnosti neučinil žádný úkon, proto o nákladech ustanoveného opatrovníka soud rozhodl tak, že se mu jejich náhrada nepřiznává.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. září 2019

Mgr. Aleš Roztočil
předseda senátu